

1-секция. ЖОЖдор жана орто окуу жайларындагы инновациялык технологиялар

Садыралиев Ж. - Жалал-Абад областтык мамлекеттик статистика башкармасынын жетекчиси

Кыргызстандын шартындагы инновациялык экономика

Бүткүл дүйнөлүк изилдөөчүлөрдүн аныктамасы боюнча **инновациялык экономика** бул (билимдин экономикасы, интеллектуалдык экономика)-экономиканын бир тиби, ал, бийик кошумча нарктуу, жогорку технологиялык продукцияларды, ошол эле технологияларды өндүрүү-экспорттоону камсыз кылуучу, дайыма, технологиялык жактан туруктуу, жакшырып-жаңыланып туруучу инновациялык агымдарга негизделип түзүлөт. Белгилей кетчү нерсе, бул жерде, негизинен таза пайданы мурункудай материалдык өндүрүш (индустриялык экономика) же капиталды (финансыны) топтоо эмес, окмуштуулардын жана новаторлордун интеллекти, информациялык чөйрө түзөт.

Айрым дүйнөлүк изилдөөчүлөр (Э.Тоффлер, Ф.Фукуяма, Д.Белл, Дж.Нейсбит) азыркы мезгилдеги көпчүлүк жаңы өнүккөн өлкөлөрдө (м.Азиянын жолборстору, Япония) инновациялык экономиканы колдонуу дүйнөлүк экономикалык өнүгүүдө аларга башкалардан озуп кетүүгө алып келгенин баса белгилешет.1970-жылдарга чейин негизинен индустриялык экономика менен өнүккөн АКШ,Финляндия, Израиль,айрым Европа мамлекеттери азыркы учурда инновациялык экономиканы колдонуунун үстүндө катуу аракет кылып жатышат.

Пайда болушу.

Дүйнөлүк өнүгүүдө, өндүрүлгөн материалдык байлыктын (товар, баалуулуктар, акча) агымын баш ийдирүү жана кайра бөлүштүрүп багыттоо - экономикалык принципке баш ийет жана ошол аркылуу жүргүзүлөт. Негизинен ошол принциптен экономиканын жаңы тиби (формациясы) аныкталат. Алардын ачык мүнөздөлгөндөрүн мисал келтирсек болот:феодализм (өндүрүү сатуу), меркантилизм (өндүрүү, кайра иштетүү, алып сактап сатуу, биржа ж.б.), постиндустриалдык экономика (кошумча таза пайда жаңы рынокторду өздөштүрүүнүн эсебинен), индустриялык экономика (материалдык ресурстар, инвестиция,финансы, капиталды топтоо ж.б). Индустриялык экономиканы алмаштырууга келе турган жана келе жаткан жаңы экономикалык формация (тип) бул- инновациялык экономика деп аталууда.

Инновациялык экономиканы азыркы мезгилдеги адамзат коомунун, дүйнөлүк чарбанын өнүгүшүндөгү, цивилизациянын башындагы экономиканын эң өнүккөн түрү (тиби) деп айтууга болот.Инновациялык экономиканы колдонуу дүйнөнүн турдүү аймактарында, ар бир мамлекетте, экономикасынын өнүгүшүнө жараша ар кандай деңгээлде болушу шарттуу көрүнүш. Инновациялык экономика биринчи жолу АКШда пайда болгон.Белгилүү америкалык футуролог Э.Тоффлер анын башталышын 1956-жылга туура келерин, “бул түтүн булаткан Экинчи толкундагы экономиканын жоголуп баратканынын символикалык көрсөткүчү жана Үчүнчү толкундагы жаңы экономиканын пайда болушу”, ”ак жакалар” жана кызматкерлер саны жагынан “көк жакалуу” заводдун жумушчуларынан ашып түштү деп аныктаган. (Э.Тоффлер “Үчүнчү толкун”).

Кыргызстандын экономикасы азыркыга чейин көп жагынан (материалдык техникалык база, топтолгон капитал,уюштуруу, отчеттуулук ж.б.боюнча) Россиянын экономикасына окшош, ошол себептен да инновациялык экономикага керек болгон базалык принциптер, белгилер жана индикаторлорду да негизинен Россия

Федерациясыныкына окшоштуруп аныктоого аракет кылып келебиз. Демек Кыргызстандагы инновациялык иш аракеттер эмне деген суроого Россия Федерациясынын Мамлекеттик Думасы тарабынан 1-декабрь 1999-жылы кабыл алынган” Инновациялык иш аракеттер жана мамлекеттик инновациялык саясат жөнүндө” деген Федералдык мыйзамынын жана “Россия Федерациясынын улуттук инновациялык система тармагын 2010-жылга жана келечекте өнүктүрүүнүн негиздери” деген концепциясынын аныктоосуна таянып жана дагы айрым толуктоолорду эске алып томөндөгүдөй аныктоого болот: “Жаңы жана жаңыланган продукцияны түзүп, аны рынокко киргизүү, жаңы жана жаңыланган технологиялык процессти түзүп аны практикада колдонуу же коомго жана экономикага керектүү пайда келтирген жаңы жана жаңыланган уюштуруучулук - экономикалык формаларды түзүүгө багытталган илимий, технологиялык, уюштуруучулук, финансалык жана комерциялык иш аракеттердин жыйындысы бул- Инновациялык иш аракеттер” деп аталат.

Инновациялык иш аракеттерге томөндөгүлөр кирет:

- инновациялык продукцияны өндүрүү боюнча аткарылган илимий-изилдөө, тажрыйба-конструктордук же технологиялык иш аракеттер;

- инновациялык продукцияны өндүрүү боюнча комплекстүү илимий-технологиялык, индикативтик пландаштыруу, жана максаттуу програмалаштыруу ошондой эле нормативдик -укуктук жана уюштуруу жактан инновациялык продукцияны түзүү боюнча иш аракеттерди камсыз кылуу.

- инновациялык продукцияны өндүрүү боюнча технологиялык жактан толук камсыз болуу жана өндүрүштү даярдоо.

- Технологияны коммерциялаштыруу процессин башкаруу.

- Инновациялык продукцияны ички жана дүйнөлүк рынокко алып чыгуу ,ошол продукцияны өндүрүүгө кеткен интеллектуалдык иш аракетти укуктук жактан коргоо;

- Инновациондук инфраструктураны түзүү жана өнүктүрүү.

- Кыргыз Өкмөтү же башка укук ээлөөчүлөр аркылуу интеллектуалдык менчиктин ээлерине автордук укук берүү боюнча укукту алуу жана берүү мандатына ээ болуу;

- Жаңы жана жаңыланган инновациялык продукцияны өндүрүү жана сатууда эксперттен өткөрүү, консультация берүү, информациялык, юридикалык жана башка кызматтардагы иш аракеттерди белгилөөгө болот.

Инновациялык ишкердүүлүктүн натыйжасын бир ишкананын же илимий изилдөө мекемелердин б.а түздөн түз жаңы же жаңыланган продукция чыгарган ишканалардын ишмердигинен тез жана натыйжалуу байкоого болот. Бул түшүнүк илимде **продукциялык инновация** деп аталат. Ошондуктан да Россия Федерациясы ишкана уюмдардан өндүрүлгөн жаңы же жаңыланган продукциянын эсебин алуу боюнча Россиянын мамлекеттик статистика комитети тарабынан 22.07.2002 жылы №156 токтому бекитилген №4 инновация “Мекемелердин инновациялык ишмердиги жөнүндө маалымат” деген отчеттуулук формасын колдонуп келишет. Кыргыз Республикасы дал ушул эле № 4 (инновация) (8 жылдан кийин, мурун башкача аталчу) “Ишкананын (мекемелердин) инновациялык ишмердиги жөнүндө маалымат” деген форманы Улуттук статистика комитетинин 04.03.2010 жылдагы №2 токтому менен бекитип, колдонуу үчүн бүт республиканын мекемелерине таратты. Бул формаларды толтуруу боюнча көрсөтмөлөрү, жоболору, форманын өзү, эки өлкөнүкү коендой окшош, биз бул жерден бирөө бирөөсүнөн көчүрүп алды деген ойдон алыспыз. Болгону биз жогоруда келтиргендей экономикабыздын окшоштугу, мурунку базаларыбыздын бирдей болушу учет отчеттуулуктун да окшош болушуна шарт түзүп жатат деген ойду айтмакпыз. Өлкөбүздөгү чакан жана орто ишканалардын өнүгүшүн, алардын да жаңы технологиялар менен иштей

башташын эске алып Улуттук статкомитети өзүнүн 12.07.2011-жылдагы №16 токтому менен №4 МП “Өнөр жай ишмердигин ишке ашырып жаткан чакан ишканын инновациялык ишмердиги жөнүндө маалымат” деген форманы статистикалык учетко киргизди.

Инновациялык ишмердүүлүктү биздин өлкөдө мындан ары өнүктүрүүгө Кыргыз Республикасынын өкмөтүнүн 23-сентябрь, 2011-жылы кабыл алынган № 593 “Кыргыз Республикасында 2012-2016-жылдарга интеллектуалдык менчикти жана инновацияны өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясы жөнүндө” токтому да чоң рол ойнойт деген ишеничтебиз. 2010-жылдын жыйынтыгы менен Жалал Абад областында 7 ишкана инновациялык ишмердүүлүк менен аракеттенишип 1,1 млрд. сомдук инновациялык продукция өндүрүшүп инновациялык ишмердүүлүктүн орточо рентабелдүүлүгү 92 % түздү. Бул жалпы республикабыздын инновациялык ишмердүүлүгүнүн 14 % түзөт.

Инновациялык ишмердүүлүктүн келечеги өтө жогору, областыбыздын кадрдык-илимий потенциалын, илимий техникалык прогресстин жетишкендиктерин колдонуп экономикабызды жаңы баскычка көтөрүүгө убакыт келди. Ал үчүн ар бир илимий мекеме конкреттүү мекеме ишканалар менен иштешип, бирден инновациялык проекттерди алып чыгышса мезгил талабына туура келер эле.

Адабияттар

1. Постановление Правительства КР от 23-сентября 2011 года №593 “О Национальной стратегии развития интеллектуальной собственности и инноваций в Кыргызской Республике на 2012-2016 годы.
2. Инновационный менеджмент. Учебник /Под.ред. с.д.Ильенковой –М,:Юнити,2с.
3. *Валдайцев С.В.* Оценка бизнеса и инноваций –М,: “Филинь” 2003г.-357 с.
4. *Глухова Л.В.* Управление инновационной деятельностью предприятий в современных экономических условиях (методология, теория, практика) 2011г.с.54-70.
5. *Рожкова Е.В.* Инновационная деятельность предприятия в условиях перехода к рынку 1997г.с 150-200:
6. Национальный статистический комитет КР.”Статистический ежегодник Кыргызской Республики”2011 год.с12-105,;